

LBRIS

We know
books

Sfântul Ambrozie cel Mare

Tâlcuiri la Facere

Vol. 1

Traducere din limba latină

Andreea Stănciulescu

EDITURA EGVMENIȚA

Traducerea a fost făcută după originalul:

Opere esegetice I

I sei giorni della creazione

© Editura Egumenița pentru prezenta ediție

ISBN 978-973-8926-21-9

Cuprins

Ziua întâi	7
Ziua a doua	55
Ziua a treia	80
Ziua a patra	146
Ziua a cincea	186
Ziua a șasea	267

HEXAIMERON

ZIUA ÎNTÎI

CUVÎNTUL I

Capul I

1. O astfel de părere și-au alcătuit oamenii, că unii dintre ei, precum Platon și ucenicii săi, au rînduit trei temeuri în toate cîte sunt: Dumnezeu, modelul¹ și materia. Și au mai spus că ele sunt nesticăcioase și nezidite și fără de început și că Dumnezeu nu este Făcătorul materiei, ci un meșter ce are un model, adică, avînd drept țintă ideea, a făcut lumea din materie, pe care o numesc ei *υλή*, ce se spune că a pus începutul a toate lucrurile. Și socotesc ei că însăși lumea este nesticăcioasă și nu este zidită sau făcută. Iar alții, precum socotește Aristotel și cei dimpreună cu dînsul, încuviințează două temeuri: materia și forma, și al treilea, dimpreună cu acestea, cela ce se cheamă *meșterul*, căruia i se cade a împlini cum se cuvine lucrul ce s-a început.

¹exemplar, is - are și înțelesul de copie, portret, chip, model (n. trad.)

2. Ce este, dar, mai necuviincios decât a împreuna veșnicia zidirii cu veșnicia Atotputernicului Dumnezeu sau însăși zidirea a o numi Dumnezeu, cinstind cerul și pământul și marea cu slavă dumnezeiască? Drept aceea au apucat să creadă că stihiiile lumii sunt dumnezei, măcar deși nu mică este gâlceava iscată între dânșii asupra acestei lumi.

3. Căci Pitagora grăiește despre o singură lume, alții spun că sunt lumi nenumărate, precum scrie Democrit, căruia vechimea i-a adus faimă deplină în cercetarea firii. Aristotel se împotrivesc, zicând că lumea aceasta pururea a fost și va fi. Platon, dimpotrivă, a adăugat, știind de mai-nainte, că lumea nu a fost pururea și că va fi de-a pururea. Iar cei mai mulți mărturisesc în scrierile lor că nici nu a fost, nici nu va fi pururea.

4. Care poate fi măsura adevărului între gâlcevile acestea ale lor, câtă vreme zic unii că însăși lumea este Dumnezeu, căci, precum li se pare lor, se află într-însa o înțelepciune dumnezeiască, alții socotesc că părțile ei sunt dumnezei, alții și una, și cealaltă? Drept aceea, nu se poate pricepe nici care este chipul zeilor, nici numărul, nici locul, nici viețuirea sau lucrarea lor, câtă vreme, după socotința lumii, se cuvine a închipui un Dumnezeu ce se rotește, rotund, arzător, supus feluritor mișcări, fără de simțire,

ca unul ce nu este purtat de mișcarea sa, ci de o mișcare străină.

Capul II

5. Drept aceea, Moise cel sfânt, cunoscând de mai-nainte prin dumnezeiescul Duh că se vor ivi astfel de eresuri printre oameni și poate chiar începuseră a se ivi, grăiește astfel la începutul cuvântului său: «Dintru început a făcut Dumnezeu cerul și pământul». A arătat astfel începutul lucrurilor, pe Ziditorul lumii și Făcătorul materiei, ca să cunoști că Dumnezeu este mai înainte de începutul lumii sau că Însuși este începutul a toate, precum răspunde Fiul lui Dumnezeu în Evanghelie celor ce-i ziceau «Tu cine ești?» «Sunt Începutul, Care și grăiesc cu voi». A arătat că Însuși a sădit în lucruri izvorul nașterii și că Însuși este Ziditorul lumii, iar nu unul ce, călăuzindu-se după o idee, poartă materia spre asemănarea cu ea, drept pentru care lucrarea Sa s-ar supune, nu judecății Sale, ci unui chip de mai înainte rînduit. Și frumos grăiește: «Dintru început a făcut», spre a înfățișa iuțimea cea de necuprins cu mintea a lucrării Sale, de vreme ce roada lucrării săvârșite a înfățișat-o mai înaintea planului Său.

6. Ni se cuvine a lua aminte cine grăiește aceasta: de bună-seamă Moise, cel deprins cu

Ieșire
2:5,10

Ieșire 3:6

Deut.
34:10

Ieșire
12:6-8

toată înțelepciunea egiptenilor, pe cel ce, culegându-l din rîu fiica lui Faraon, l-a iubit ca pe un fiu și întărindu-l cu ocrotire împărătească, a voit să fie învățat și deprins cu toate învățăturile înțelepciunii lumesti. Iar dînsul, măcar de și-a și luat numele din apă, însă nu a socotit de cuviință a spune că toate sunt alcătuite din apă, precum spune Thales. Și măcar de a și fost învățat într-un palat împărătesc, însă a voit mai lesne a răbda de bunăvoie prigonire de dragul dreptății, decît a dobîndi lucrarea păcatului, afundîndu-se în poftetele cele tiranice și în slava de la oameni. Încă mai înainte de-a fi chemat la darul slobozirii norodului, aprinzîndu-se de rîvna dreptății celei după fire, l-a răzbunat pe cel de-o seminție cu dînsul, ce primise ocară, a răbdat pizmuirea și a lepădat desfătarea și, depărtîndu-se de tot zgomotul palatului împărătesc, s-a dus într-un loc tăinuit din Etiopia. Iar acolo, lepădînd toate grijile, și-a îndreptat cu totul mintea spre cunoștința cea dumnezeiască, spre a vedea slava lui Dumnezeu față către față. Despre acesta mărturisește Scriptura că «nu s-a mai ridicat în Israel prooroc asemenea lui Moise, care a cunoscut pe Domnul față către față», nu în vedenie, nici în somn, ci grăind cu Dumnezeu Cel Preaînalt gură către gură. Nu în chip, nici în ghicitură, ci limpede și vădit s-a învrednicit de împărtășirea cea dumnezeiască.

Ieșire
4:12

7. Acesta a deschis, dar, gura sa și Domnul a revărsat într-însa ce să grăiască, după cum i-a spus pe cînd îl trimitea la împăratul Faraon: «Mergi și Eu voi deschide gura ta și te voi învăța ce trebuie să grăiești». Drept aceea, dacă primise de la Dumnezeu ce să grăiască despre slobozirea norodului, cu cît mai vîrtos primise ce să grăiască despre cer. Și apoi, nu prin chezășia înțelepciunii omenești, nici prin mincinoasele gîlcevi filosofice, ci prin arătarea Duhului și a puterii a îndrăznit a grăi, ca un mărturisitor al lucrării celei dumnezeiești. «Dintru început a făcut Dumnezeu cerul și pămîntul». Nu s-a așteptat la o lucrare înceată și nesimțitoare, după care lumea să se închege prin adunarea atomilor, nici nu a socotit cuviincios a-L înfățișa pe Dumnezeu drept ucenic al materiei, ca Unul Ce poate plăsmui lumea prin contemplare, ci L-a arătat a fi Ziditorul ei. Căci bărbatul cel plin de înțelepciune ia seama la alcătuirea celor văzute și nevăzute și numai o minte dumnezeiască pricepe temeiul lucrurilor, iar nu precum socotesc filosofii, cum că împreunarea cea strînsă a atomilor este temeiul veșnicei trăinicii a lumii. Ai putea socoti că țeș o pînză de păianjen ceia ce dau cerului și pămîntului astfel de temeiuri neînsemnate și lipsite de miez, ca unele ce s-ar uni la întîmplare și tot la întîmplare și fără rost s-ar și despărți, de nu ar sta legate prin putere dumnezeiască. Și

după dreptate nu-L cunosc pe Cîrmuitorul lor
ceia ce nu L-au cunoscut pe Dumnezeu, prin Care
toate sunt chivernisite și cîrmuite. Să urmăm,
dar, celui ce a cunoscut și pe Ziditorul, și pe
Cîrmuitorul și să nu cădem în cugete deșarte!

Capul III

8. Zis-a «dintru început». Ce bună rînduială, a
numi mai întîi lucrul de care ei se leapădă
îndeobște și a cunoaște astfel că este un început
al lumii, pentru ca oamenii să nu socotească
lumea a fi fără de început! De unde și David, cînd
vorbea despre cer și pămînt și mare, zicea:
«Toate într-o înțelepciune le-ai făcut». A pus, dar,
început lumii și făpturii i-a dat neputință, ca nu
cumva să o socotim άναρχον², nezidită și părtașă
firii celei dumnezeiești. Și frumos a adăugat: «a
făcut», ca să nu se creadă că a fost vreo zăbavă în
zidirea lumii, ca fie și astfel să priceapă oamenii
ce Meșter fără de seamă a fost Cela Ce, cu
meșteșugul Său, a împlinit astfel de lucrare într-o
iute și scurtă clipită, încît împlinirea voii Sale a
întrecut simțirea cea trupească. Nimeni nu L-a
văzut pe Cela Ce lucrează, însă a cunoscut lucrul
Său. Unde este, dar, zăbava, cînd citești: «Că
Însuși a zis și s-au făcut, Însuși a poruncit și s-au

Psalmi
103:24

Psalmi
32:9

²fără de timp (gr.) (n. trad.)

zidit»? Nu are trebuință, dar, nici de vreun
meșteșug, nici de vreo putere Cela Ce cu vrerea
Sa a împlinit într-o clipită un lucru atît de
strălucit, adică cele ce nu erau, atît de grabnic le
face să fie, încît nici voința nu întrece lucrarea,
nici lucrarea voința.

9. Minunează-te de lucrare, caută-L pe
Meșter! Cine a pus început unei astfel de zidiri,
Cine a făptuit-o atît de grabnic? (Moise) L-a
arătat pe dată, zicînd că Dumnezeu a făcut cerul
și pămîntul. Ai auzit că este Ziditor, nu trebuie să
te îndoiești. Acesta este, în numele Căruia
Melchisedec l-a binecuvîntat pe Avraam să fie
părinte al multor neamuri, zicînd: «Binecuvîntat
să fie Avraam de Dumnezeu Cel Preaînalt, Care a
zidit cerul și pămîntul». Și a crezut Avraam și
zice: «Întind mîna mea spre Dumnezeul Cel
Preaînalt, Care a zidit cerul și pămîntul». Vezi că
pe aceasta nu omul a aflat-o, ci Dumnezeu a
descoperit-o. Căci Dumnezeul lui Melchisedec
este Împărat al păcii și al dreptății, neavînd nici
început și nici sfîrșit al zilelor. Nu este, dar, lucru
de mirare că Dumnezeu, Care este fără de
început, a pus început la toate, pentru ca cele ce
nu erau să înceapă a fi. Nu este lucru de mirare
că Dumnezeu, Care pe toate le ține cu puterea Sa
și lumea o cuprinde cu slava Sa cea necuprinsă, a
făcut cele ce se văd, de vreme ce le-a făcut și pe
cele ce nu se văd. Și cine poate tăgădui că cele

Facere
14:19

Facere
14:22

Evr. 7:2-3

nevăzute sunt mai presus de cele ce se văd, câtă vreme cele ce se văd sunt trecătoare, iar cele ce nu se văd sunt veșnice? Cine se poate îndoii că pe acestea le-a făcut Dumnezeu, Care a grăit prin proorocul: «Cine a măsurat cu mîna apa și cerul cu palma și tot pămîntul cu pumnul? Cine a așezat munții pe cîntar și văile în cumpănă și pășunile în balanță? Cine a cunoscut gîndul Domnului sau Cine a fost Sfetnicul Său sau Cine L-a învățat pe El?». Despre Dînsul și-ntr-alt loc citim că «ține înconjurarea pămîntului și pămîntul ca pe nimic l-a făcut». Și Ieremia grăiește: «Dumnezeii care nu au făcut cerul și pămîntul vor pieri de pe pămînt și de sub cer. Domnul a zidit pămîntul întru tăria Sa și a îndreptat lumea întru înțelepciunea Sa și cu știința Sa a întins cerul și mulțimea apei de sub cer». Și a adăugat: «S-a îngîmfat omul întru știința sa». Căci cela ce caută cele stricacioase ale lumii și printr-însele socotește că poate cuprinde adevărul firii dumnezeiești, cum nu se va mîndri cu vicleșugul vorbirii sale meșteșugite?

10. Atunci cînd auzi atîtea proorociri ce mărturisesc că Dumnezeu a zidit lumea, să nu crezi că ea este fără de început, căci se spune că lumea este asemenea unei sfere, prin urmare nu pare a se afla nici un început al ei. Și atunci cînd tună, toate se mișcă ca într-un cerc, astfel că nu este lesne a pricepe de unde începe și unde se

Isaia
40:12-13

Isaia
40:22-23

Ier.
10:10-12

Ier. 10:13

sfîrșește, pentru că se socotește cu neputință a prinde cu simțirea începutul rotirii. Și nu se poate afla începutul sferei sau unde începe globul lunii sau unde se sfîrșește prin micșorarea sa în fiecare lună. Și cu adevărat, dacă tu însuți nu vei înțelege, nu înseamnă că pentru aceasta nu are început sau sfîrșit. Dacă vei desena un cerc, fie cu cerneală, fie cu un condei, fie cu compasul, trecînd o vreme, nu vei cuprinde lesne cu ochii, nici nu-ți vei mai aduce aminte de unde începe și unde se sfîrșește cercul. Și cu toate acestea, tu însuți ești martor că a avut și început, și sfîrșit. Căci deși aceasta a scăpat simțurilor, însă adevărul nu l-a stricat. Iar cele ce au început au și sfîrșit și căroră li se dă un sfîrșit, de bună seamă că li s-a dat și un început. Iar că va veni sfîrșitul lumii, Mîntuitorul Însuși ne învață în Evanghelia Sa, zicînd: «Căci va trece chipul lumii acesteia» și «cerul și pămîntul vor trece» și mai jos: «Iată, Eu cu voi sunt pînă la sfîrșitul lumii».

11. Cum spun, dar, că lumea este împreună-veșnică cu Dumnezeu și o pun laolaltă cu Ziditorul a toate și spun că făptura și trupul materialnic sunt deopotrivă cu lumea cea nevăzută și voiesc a o împreuna cu firea dumnezeiască cea de nepătruns, de vreme ce chiar și după socotința lor nu pot tăgădui că întregul unui lucru, ce-și are părțile sale supuse stricăciunii și nestatorniciei, trebuie să se supună

1 Cor.
7:31
Matei
24:35;
28:20